

Πανεπιστήμιο Κύπρου
Πολυτεχνική σχολή
Τμήμα αρχιτεκτονικής

ΑΡΗ 331

**Παραδοσιακή Αρχιτεκτονική & Σύγχρονοι
Προβληματισμοί
Εαρινό Εξάμηνο 2024**

Διδάσκων : Δρ. Μαρία Φιλοκύπρου

Φοιτήτριες : Κωνσταντινίδου Μαρία, Μαρίνου Αλεξάνδρα,
Σαχπαζίδου Δέσποινα, Χταζηωαννίδη Ελένη

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟ

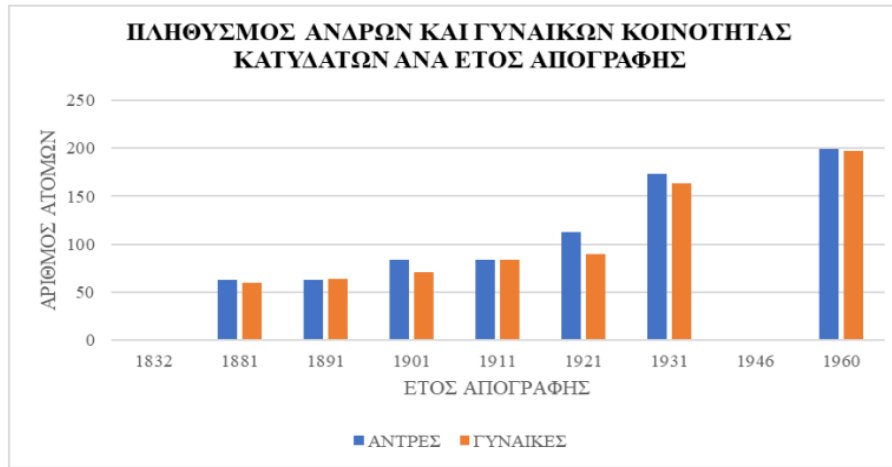
- Γενική Ανάλυση:
1, 2, 3, 4
- Πολεοδομική Ανάλυση:
5, 6, 7
- Κλίμακα Κτηρίου Οικισμού:
9, 10, 11
- Μορφολογικά Χαρακτηριστικά :
11, 12, 13, 14
- Συμπέρασμα:
15
- Βιβλιογραφία:
16

Τα Κατύδατα είναι κοινότητα της επαρχίας Λευκωσίας . Βρίσκονται σε απόσταση 36 χιλιομέτρων στα δυτικά της πρωτεύουσας και στο βόρειο άκρο της κοιλάδας της Σολέας σε υψόμετρο 275 μέτρων σε κοντινή απόσταση από την πράσινη γραμμή. Έχουν άμεση πρόσβαση με την θάλασσα η οποία δυστυχώς περιορίζεται στο κατεχόμενο κομμάτι της περιοχής.

Το όνομα του χωριού προήλθε από την έντονη παρουσία του νερού στην περιοχή και αποτελείται από τα συνθετικά κατ - ύδωρ που στην πιο απλή ερμηνεία του ονόματος αναφέροντα στα υπόγεια νερά που διαρρέουν στην περιοχή καθώς και από τους δύο ποταμούς που διαπερνάνε το χωριό, τον Καρκώτη και τον Σέτραχο.

Η επιλογή της τοποθεσίας του χωριού ήταν αρκετά στρατηγική καθώς είναι κτισμένο σε κοντινή απόσταση στο μεταλλείο της Σκουριώτισσας δίνοντας την επιλογή στους κατοίκους να εκμεταλλευτούν το κοίτασμα της Φουκάσσας. Ιστορικά προϋπήρχε μικρός οικισμός από την πρώιμη εποχή του χαλκού έως και την ελληνιστική περίοδο.

Στο χωριό έχουν γίνει αρκετές απογραφές με εκείνη της οθωμανικής περιόδου (1832) να καταγράφει 24 νοικοκυριά και 112 άτομα να διαμένουν στο χωριό, μεγάλο μέρος των οποίων καταγράφηκαν ως μη μουσουλμάνοι.

Τα δεδομένα ωστόσο αλλάζουν κατά την περίοδο της ύστερης οθωμανοκρατίας (17^{ος} αιώνας και 18^{ος}) όπου η καταγραφή αναφέρει κυρίως μουσουλμάνους καθώς η φορολόγηση ήταν αρκετά υψηλή αναγκάζοντας τους κατοίκους της περιοχής να αλλαξοπιστήσουν.

Η πρώτη επιστημονική καταγραφή έγινε στις 4 Απριλίου το 1881 επί αγγλοκρατίας και έπειτα ανά δεκαετία μέχρι το 1960 όπου καταγράφηκε πρώτη φορά από την κυπριακή δημοκρατία. Στις πιο πρόσφατες καταγραφές (1921) ο πληθυσμός είναι σημαντικά αυξημένος (κατά 20% λόγω της λειτουργίας του μεταλλείου και του σιδηρόδρομου, ενώ αργότερα, με την αναστολή λειτουργίας του μεταλλείου, σημειώθηκε μείωση.)

Σήμερα σύμφωνα με την καταγραφή του 2021 το χωριό ανέρχεται στους 100 κατοίκους με 111 κατοικίες με τους περισσότερους μόνιμους από αυτούς να ανήκουν στην τρίτη ηλικιακή ομάδα ενώ πολλές από τις κατοικίες χρησιμοποιούνται ως εξοχικοί προορισμοί.

Κατοικίες, Νοικοκυριά, Ιδρύματα και Πληθυσμός που Καταγράφηκαν κατά Επαρχία και Δήμο/Κοινότητα 1.10.2021

	Κατοικίες - Σύνολο	Κατοικίες - Συνήθους διαμονής	Κατοικίες - Κενές και προσωρινής διαμονής (1)	Νοικοκυριά - Αριθμός	Νοικοκυριά - Πληθυσμός	Ιδρύματα - Αριθμός	Ιδρύματα - Πληθυσμός	Σύνολο Πληθυσμού
1416 Κατύδατα	111	48	63	48	97	1	3	100

Πληθυσμός που Καταγράφηκε κατά Φύλο, Ηλικία, Επαρχία και Δήμο/Κοινότητα 1.10.2021

		Σύνολο	0-4	5-9	10-14	15-19	20-24	25-29	30-34	35-39	40-44	45-49	50-54	55-59	60-64	65-69	70-74	75-79	80+
1416 Κατύδατα	Σύνολο	100	0	4	3	3	2	6	2	5	4	6	3	5	5	9	12	10	21
	Άντρες	42	0	0	1	1	1	3	0	2	4	1	2	1	2	3	5	8	8
	Γυναίκες	58	0	4	2	2	1	3	2	3	0	5	1	4	3	6	7	2	13

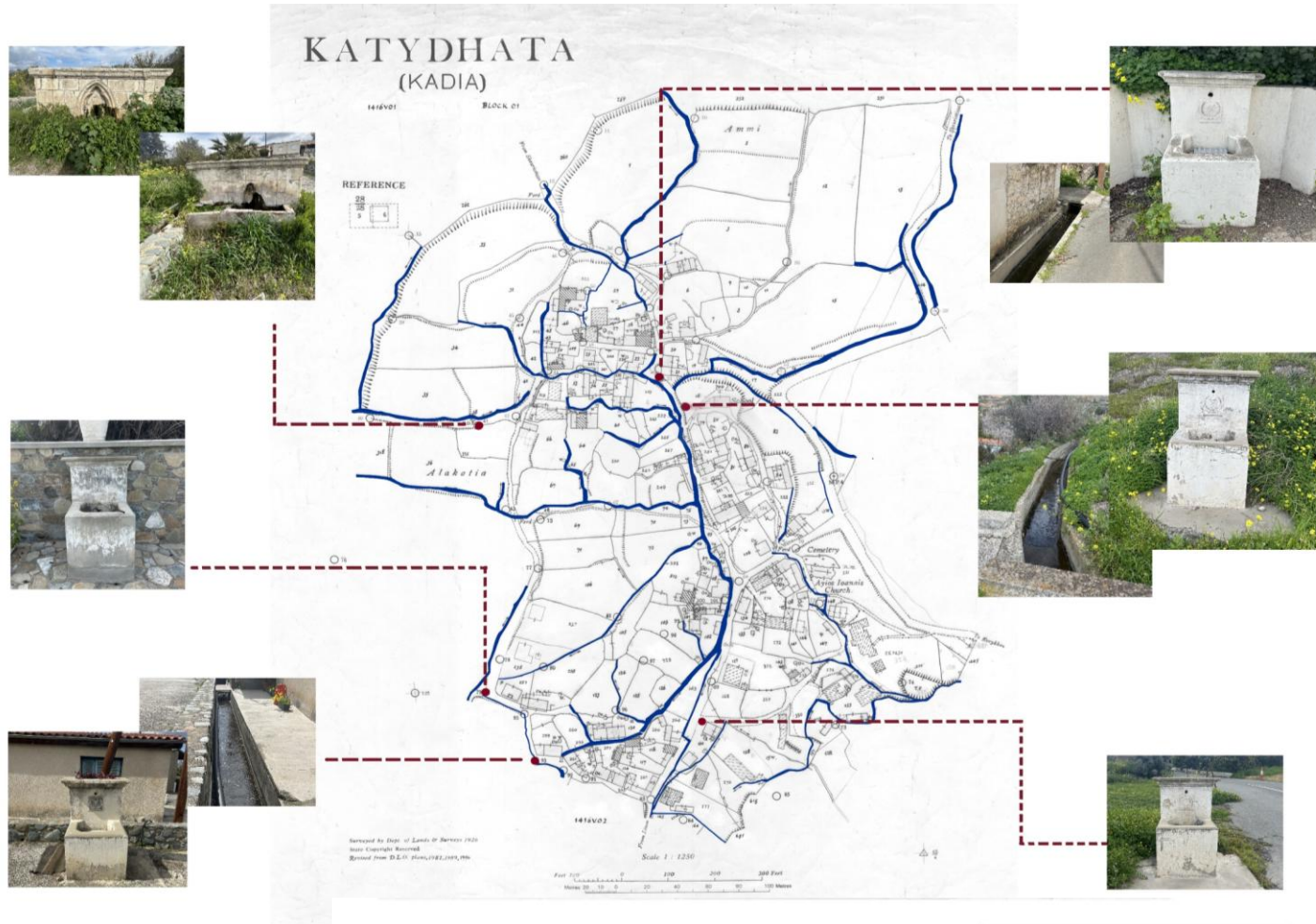
Καλλιέργεια ελιάς - παραγωγή λαδιού

Κτηνοτροφία

Τα Κατύδατα είναι ένα χωριό στο οποίο η επιβίωση σχετιζόταν άμεσα με τη θέση στην οποία βρίσκεται χτισμένο. Οι εύφορες γαίες σε συνδυασμό με την αδιάλειπτη ροή του ποταμού Κλάριου, αποτέλεσαν πηγή βιοπορισμού (κτηνοτροφία , γεωργία) για τους ανθρώπους που επέλεξαν να κατοικούν εκεί, αλλά και πηγή εσόδων για εκείνους που έτυχε να διοικούν κατά καιρούς την περιοχή. Κατά την οθωμανική περίοδο η εκκλησία του μοναστηριού της Σκουριώτισσας σε μία προσπάθεια ανατροπής του εξισλαμισμού, παρείχε γεωργική εργασία στους κατοίκους καθώς της άνηκε το 25% της γης. Η παραγωγή λαδιού γινόταν στον ελαιόμυλο ιδιοκτησία του μοναστηριού. Δυο καταγεγραμμένοι νερόμυλοι μαρτυρούν την έντονη γεωργική ανάπτυξη της περιοχής . Η εκτροφή μεταξοσκωλήκων και η καλλιέργεια μουριάς ήταν μεγάλο κομμάτι της παραγωγής μεταξιού του χωριού.

Σημείο Σταθμός στην ιστορία της κοινότητας ήταν η έναρξη μεταλλευτικών εργασιών στην περιοχή της Σκουριώτισσας το 1914. Οι αλλαγές στο εργασιακό καθεστώς ήταν καθοριστικές, αφού καλούνταν να μετακινηθούν από το επάγγελμα του γεωργό- κτηνοτρόφου σε αυτό του εργάτη- μεταλλωρυχείου.

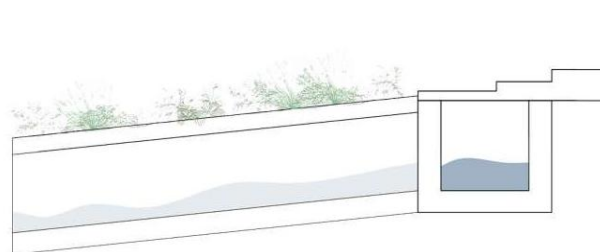

Η παρουσία του νερού στο χωριό είναι ιδιαίτερα έντονη καθώς παρατηρείται η τοποθέτηση πηγών νερού (πηγάδια, βρύσες) σε κάθε γειτονιά, σε κοντινές σχετικά αποστάσεις η μία από την άλλη, κυρίως κατά μήκος των δρόμων.

Σήμερα διασώζονται έξι από αυτές τις βρύσες, με την Παλαιόβρυση να χρησιμοποιείται καθημερινά.

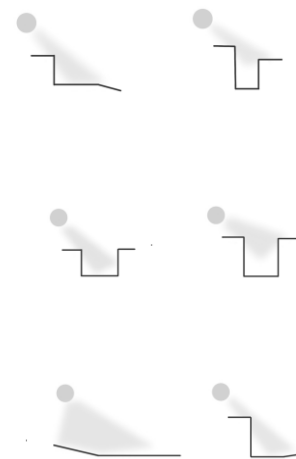
Καθώς ένας πεζός διασχίζει το χωριό, σε πολλά σημεία μπορεί να ακούσει και να δει το νερό να ρέει κάτω από τον δρόμο.

Τομή Αυλακίου

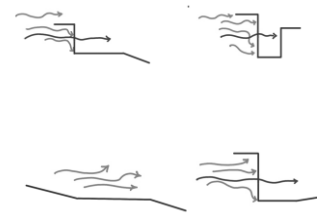

Παράδειγμα 1

Παράδειγμα 2

Λόγω της γεωγραφικής του θέσης, χαρακτηρίζεται, από ήπιες θερμοκρασίες κατά τη διάρκεια της ημέρας και αισθητή μείωση της θερμοκρασίας τη νύχτα.

Το καλοκαίρι, οι θερμοκρασίες κυμαίνονται γύρω στους 33°C τις μεσημεριανές ώρες και πέφτουν περίπου στους 18°C τη νύχτα, ενώ τον χειμώνα, η θερμοκρασία μπορεί να φτάσει τους 18°C την ημέρα και να μειωθεί στους 5°C τις νυχτερινές ώρες.

Οι βροχοπτώσεις εμφανίζονται κυρίως από τον Νοέμβριο έως τον Μάρτιο. Οι άνεμοι πνέουν κυρίως από τον βορρά και τον βορειοδυτικό άξονα, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις εμφανίζονται και νότιο-νοτιοδυτικοί άνεμοι.

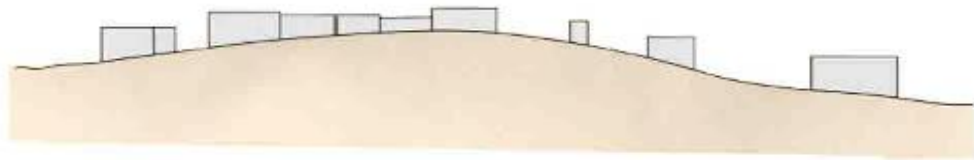
Ο βιοκλιματικός σχεδιασμός κατέχει ιδιαίτερη σημασία, καθώς ο σωστός προσανατολισμός των κτιρίων αξιοποιεί τις τοπικές καιρικές συνθήκες, προσφέροντας φυσικό δροσισμό το καλοκαίρι και προστασία από το κρύο τον χειμώνα.

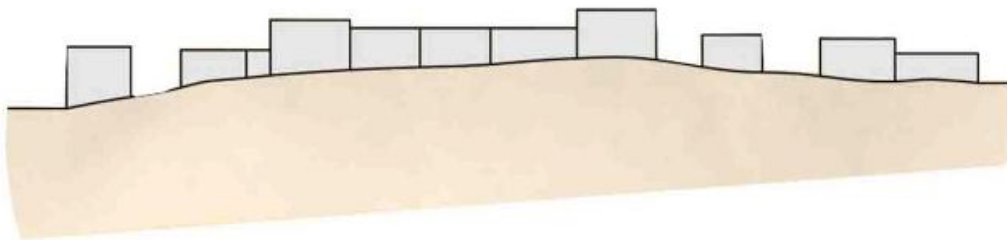
Μετά από μελέτη του δομημένου του χωριού παρατηρήθηκε πως το πιο πυκνά κατοικημένο μέρος του χωριού είναι η μέσα γειτονιά με πυρήνα την εκκλησία του Αγίου Ιωάννη. Τα δημόσια κτήρια του χωριού είναι πολύ λίγα, ξεκινώντας με το μουσείο μεταλλευτικής κληρονομιάς το οποίο δεν είναι ανοιχτό καθημερινά και κατά την οθωμανική περίοδο χρησιμοποιούνταν ως διοικητικό κέντρο στο οποίο γίνονταν δίκες. Συνεχίζοντας με την ΠΑΕΚ (ποδοσφαιρική αθλητική ένωση Κατυδάτων) ιδρύθηκε το 1932 και συνεχίζει τη λειτουργία του μέχρι και σήμερα. Η δραστηριότητα της ΠΑΕΚ ήταν κυρίως αθλητική, τουλάχιστον κατά τα πρώτα χρόνια της λειτουργία της. Διατηρούσε ποδοσφαιρική ομάδα και στον τύπο υπάρχουν αρκετές αναφορές για τις αθλητικές συναντήσεις στις οποίες συμμετείχε. πλέον αξιοποιείται ως χώρος συγκεντρώσεων. Τέλος, το ΧΑΝΙ, το οποίο είναι παλιό πανδοχείο και φιλοξενεί μουσικές εκδηλώσεις όπως το μουσικό φεστιβάλ WINDCRAFT. Το συγκεκριμένο φεστιβάλ γίνεται κάθε καλοκαίρι και οι συμμετέχοντες περιφέρονται στους δρόμους με τελική στάση το ΧΑΝΙ.

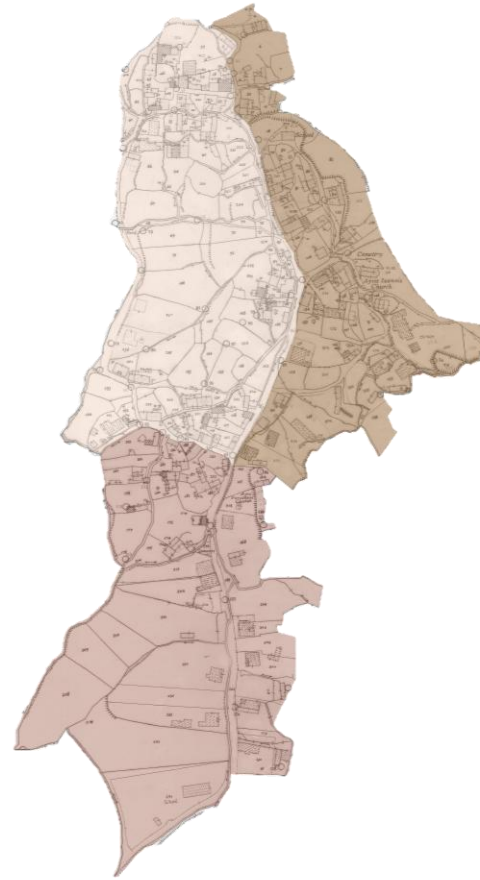
Τομή κάτω γειτονιά

Τομή μέσα γειτονιά

Τομή άνω γειτονιά

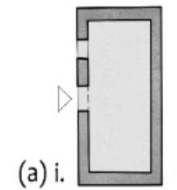
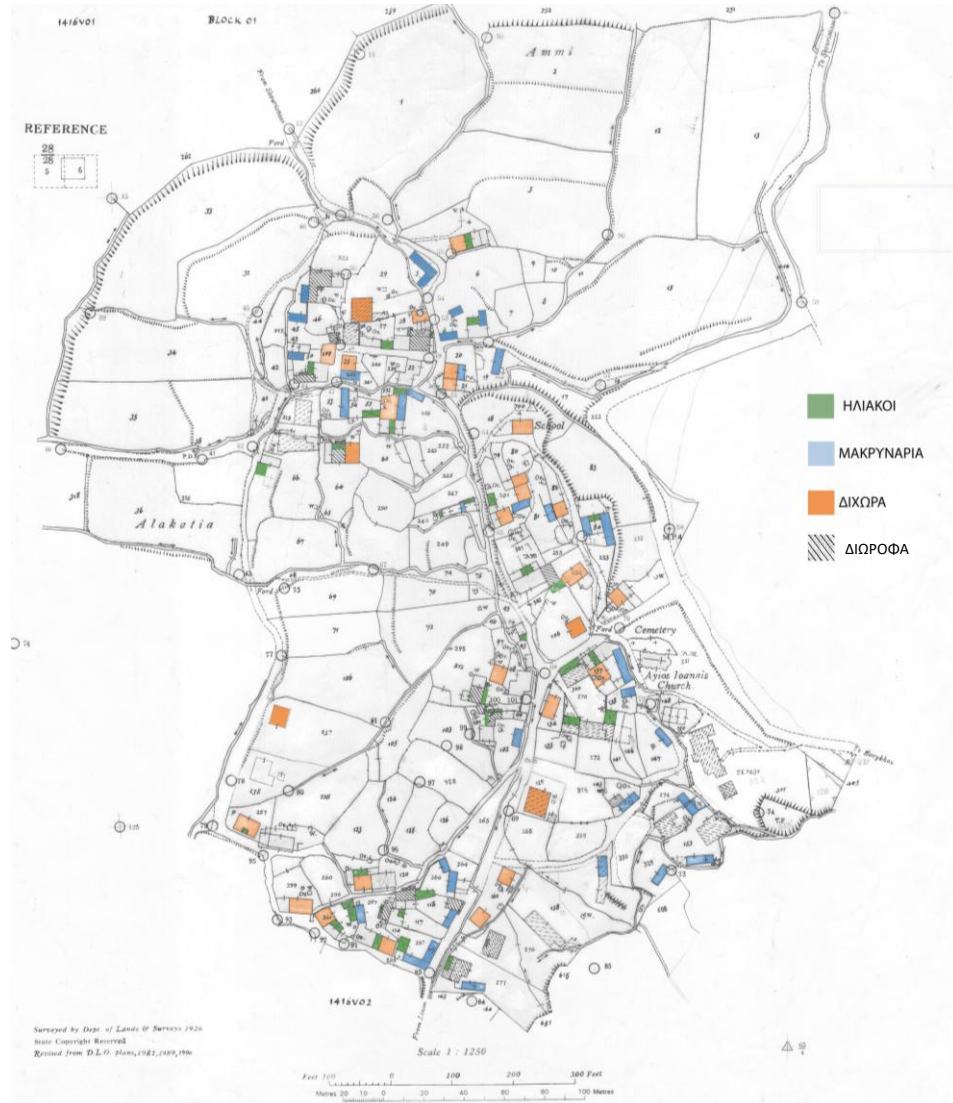
Η πυκνότητα του χωριού αυξάνεται σε 3 κύρια σημεία:

1. Τη μέσα γειτονιά, όπου αναπτύσσεται γύρω από το την εκκλησία
2. Την άνω γειτονιά
3. Την κάτω γειτονιά

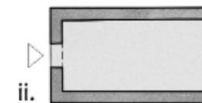
οι οποίες έχουν χωριστεί με βάση τα υψόμετρα.

Λόγω της μορφολογίας του εδάφους, το χωριό έχει αναπτύξει χαρακτήρα πυκνής δόμησης, με τα κτίρια να προσαρμόζονται ανάλογα με την κλίση του εδάφους και τον προσανατολισμό του κάθε οικοπέδου.

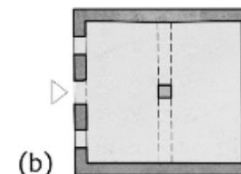
Μέσα από τις 3 τομές (μία σε κάθε γειτονιά) αναδεικνύουμε τις διαφορές αυτές και την ενσωμάτωση των κτηρίων στο ανάγλυφο του εδάφους.

Πλατυμέτωπο μακρυνάρι

στενομέτωπο μακρυνάρι

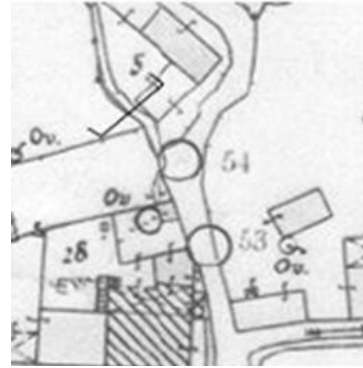
δίχωρο

Μέσα από την καταγραφή των τυπολογιών των κτηρίων του χωριού παρατηρήσαμε έντονη παρουσία διχώρων, πλατυμέτωπων μακρυναριών και ηλιακών οι οποίοι πολλές φορές συνοδεύονταν από εξωτερική σκάλα ενώ σε άλλες περιπτώσεις λειτουργούσαν ως είσοδος στον αυλικό χώρο.

Στο κεντρικό πυρήνα του χωριού όπου η δόμηση είναι πιο πυκνή, κυριαρχούν πιο ογκώδεις κατασκευές (κυρίως δίχωρα) ενώ στις περιφερειακές περιοχές φαίνεται να κυριαρχεί η δημιουργία πιο απλοϊκών κατασκευών (κυρίως μακρυναρία).

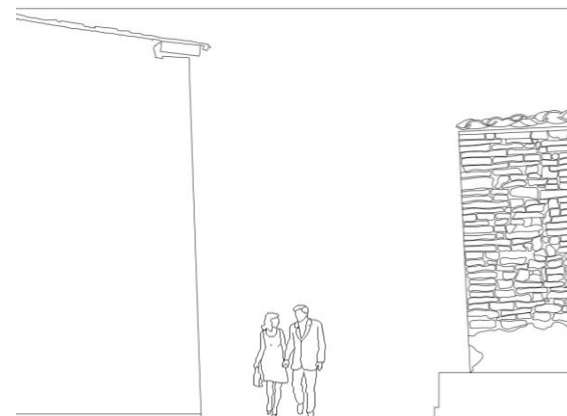
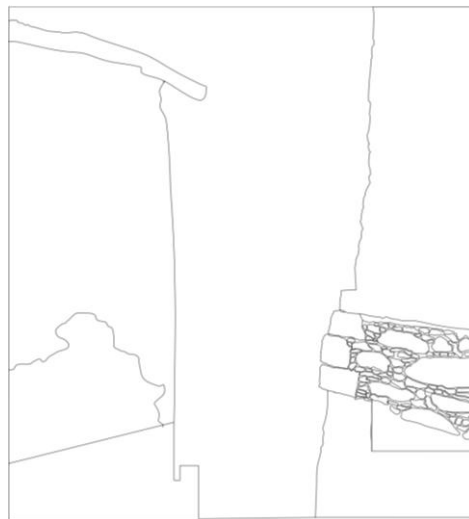
Τομή Α-Α'

Τομή Β-Β'

Τομή Γ-Γ'

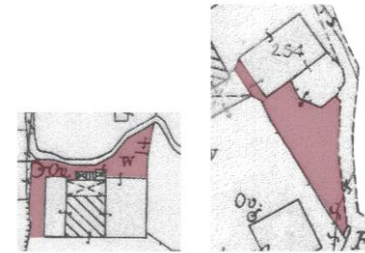

Με την δημιουργία τριών μικρών τομών κατά μήκος του δρόμου (σε διαφορετικά σημεία του χωριού) τονίζουμε την διαφορά των υψών των κτηρίων και εντοπίζουμε την σχέση μεταξύ της ανθρώπινης κλίμακας και του πλατώματος του δρόμου.

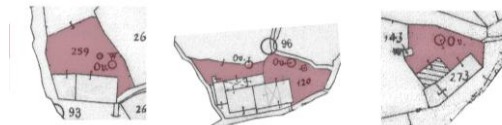
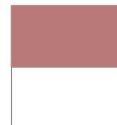
Η σχέση αυτή επηρεάζει όχι μόνο την κίνηση των πεζών αλλά και τη συνολική εμπειρία του χώρου, δημιουργώντας είτε στενότητες που ενισχύουν την χωρική ένταση είτε ανοίγματα που προσφέρουν μεγαλύτερη οπτική άνεση επηρεάζοντας έτσι την δόμηση και τον χαρακτήρα του δημόσιου χώρου

Μπροστινή Αυλή

Πίσω Αυλή

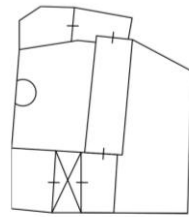
Ενδιάμεση Αυλή

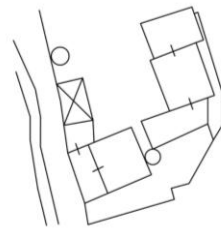
Οι αυλές καταλαμβάνουν ένα μεγάλο μέρος του αποτυπώματος του χωριού. Οι τυπολογίες αυλής που παρατηρούνται συχνότερα είναι :

- Μπροστά από την κατοικία
- Πίσω από την κατοικία
- Εκατέρωθεν της κατοικίας

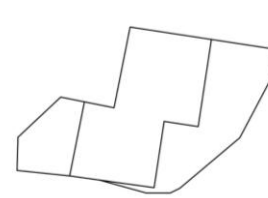
Ένα μεγάλο μέρος των αυλών αυτών παρατηρήθηκε πως αξιοποιείται σαν χώρος ξεκούρασης για τους κατοίκους καθώς είχαν τραπεζάκια/ καρέκλες και ήταν αρκετά περιποιημένες και καλλιεργημένες. Υπάρχει βέβαια και το ποσοστό των αυλών που είναι εγκαταλελειμμένες καθώς το κτήριο είναι κατεστραμμένο και μη κατοικήσιμο.

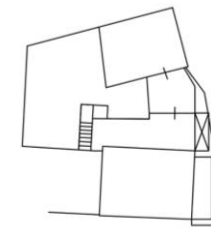
ΟΡΓΑΝΩΣΗ Α

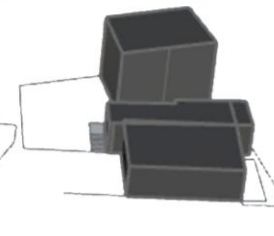
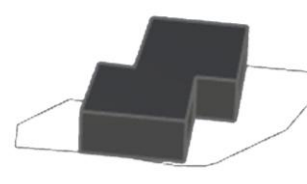
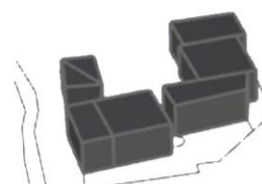
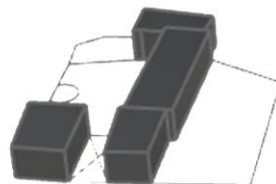
ΟΡΓΑΝΩΣΗ Β

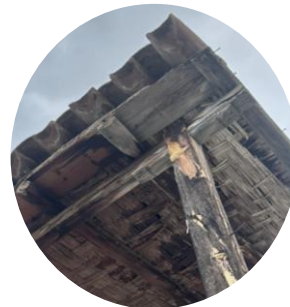
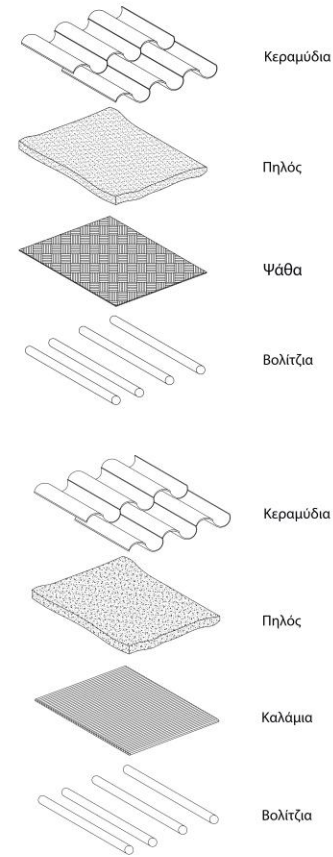
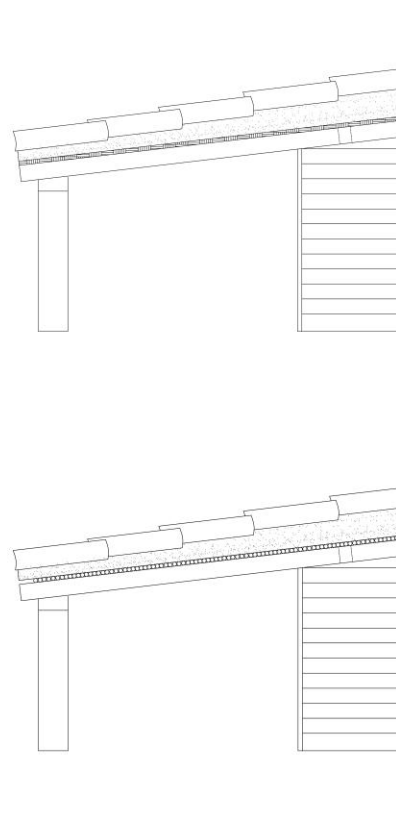
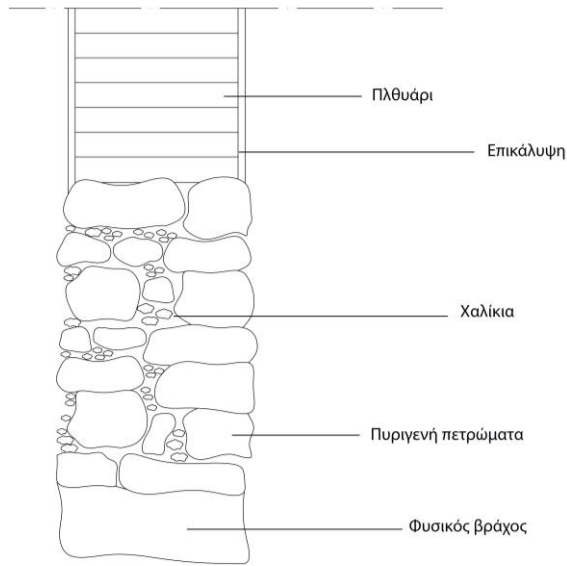
ΟΡΓΑΝΩΣΗ Γ

ΟΡΓΑΝΩΣΗ Δ

Πέρα από τις συνηθισμένες τυπολογίες οικιών στο χωριό παρατηρήθηκαν και συγκροτήματα κτηρίων, συνδυασμοί δηλαδή διαφορετικών τυπολογιών άλλες φορές δομημένοι γύρω από μια περικλειστη αυλή ενώ σε άλλες περιπτώσεις με άμεση σχέση με τον δρόμο.

Τα υλικά που χρησιμοποιούνται στις κατοικίες είναι εξ ολοκλήρου παρμένα από το χωριό.

Για την τοιχοποιία των οικοδομών γίνεται ένας συνδυασμός από πυριγενή πετρώματα και πλινθιάρι. Στο κάτω μέρος της τοιχοποιίας τοποθετούνται μεγάλες ακατέργαστες πέτρες ακανόνιστου σχήματος καθώς και πιο μικρά χαλικάκια για πλήρωση. Από το πέτρινο άνω μέρος της τοιχοποιίας και έπειτα τοποθετείται ωμόπλινθος (πλινθιάρι) και εξωτερικά του σε κάποιες οικοδομές τοποθετείται μία λεπτή στρώση από ασβέστη ως επικάλυψη.

Οι στέγες των σπιτιών στηρίζονται είτε σε δοκάρια, είτε κατευθείαν στην τοιχοποιία της οικοδομής. Ως βάση της στέγης χρησιμοποιούνταν τσάμπες στρογγυλής είτε ορθογώνιας διατομής. Η στέγη συνεχίζει με μία στρώση είτε από ψάθες, είτε από καλάμια τα οποία προέρχονται από τον ποταμός της περιοχής. Πάνω από αυτή την στρώση χρησιμοποιούσαν ένα μείγμα πηλού ο οποίος λειτουργούσε ως θερμοπροστατευτικό υλικό για την κατοικία, και τέλος μία στρώση από κεραμίδια.

ΕΝΤΟΠΙΣΜΟΣ ΟΨΕΩΝ ΣΥΝΕΧΟΥΣ ΟΜΗΣΗΣ

Στις κατοικίες παρατηρείται αντίθεση μεταξύ κενών και πλήρων επιφανειών στις όψεις, με τις συμπαγείς επιφάνειες να κυριαρχούν.

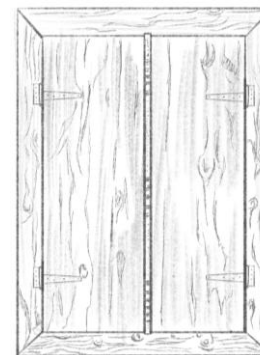
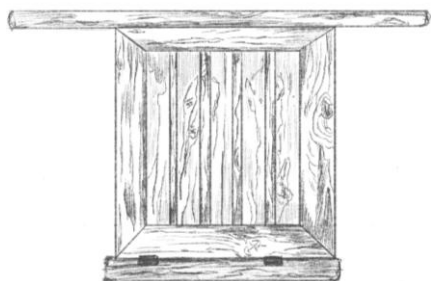
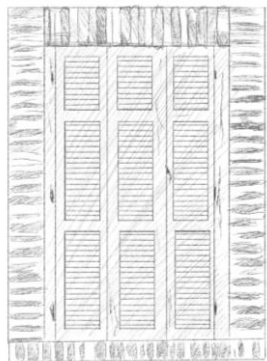
Τα ανοίγματα στις όψεις είναι μικρού μεγέθους και τοποθετημένα με ασύμμετρο τρόπο. Ακόμα και στο ίδιο κτίσμα, τα παράθυρα και οι πόρτες διαφέρουν μεταξύ τους τόσο σε διαστάσεις όσο και σε μορφολογία.

Τα περισσότερα από αυτά είναι σανιδωτά. Οι θύρες χαρακτηρίζονται από απλή, ορθογώνια μορφή και διατηρούν την ίδια λιτότητα σε όλα τα σπίτια του χωριού.

Συνολικά, δεν συναντάται ιδιαίτερος διάκοσμος στις κατοικίες, με αποτέλεσμα οι όψεις των κτιρίων να διατηρούν μια αυστηρή, λιτή και συμπαγή αισθητική.

ΠΑΡΑΘΥΡΑ

Οι όψεις των κτιρίων χαρακτηρίζονται από μικρά και λίγα ανοίγματα, όπου η επιφάνεια του τοίχου υπερισχύει των κενών. Τα παράθυρα είναι κυρίως ορθογώνια και σε περιορισμένο αριθμό, εξυπηρετώντας τη λειτουργικότητα και την ανθεκτικότητα της κατασκευής.

Στα ισόγεια συναντούμε σιδεριές ή ξύλινα κάγκελα, τα οποία προσφέρουν προστασία τόσο από ανεπιθύμητους επισκέπτες όσο και από την έντονη ηλιοφάνεια.

Ένα ιδιαίτερο χαρακτηριστικό είναι η χρήση πελεκητής πέτρας στις γωνίες των κατοικιών και γύρω από τα ανοίγματα, η οποία δημιουργεί περιθρώματα, ενισχύοντας τη στατικότητα και την αισθητική του κτιρίου.

Παράθυρο με ξύλινες περσίδες και περιθύρωμα πέτρας

Παράθυρο με ξύλινο περιθύρωμα και ξύλινα μπροστά

Παράθυρο με ξύλινο περιθύρωμα και σίδερα μπροστά

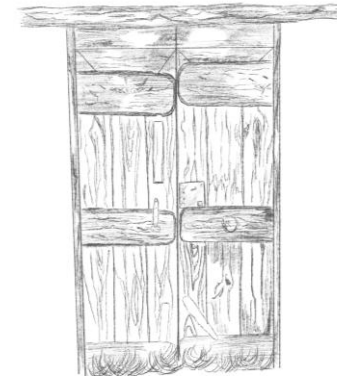
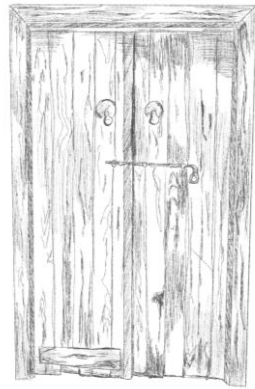
Παράθυρο από ξύλινες σανιδωτές επιφάνειες

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΥΛΙΚΟΤΗΤΑΣ

Ξύλινες Σανίδες

Σιδεριές

Πέτρινα περιθρώματα

Η εξωτερική όψη των θυρών, είναι συνήθως λιτή, χωρίς προεξοχές, εναρμονισμένη με τη γενικότερη απλότητα των κτηρίων.

Σε αρκετές περιπτώσεις, παρατηρούνται και υπερυψωμένες θύρες. Αυτή η κατασκευαστική επιλογή δεν είναι τυχαία, καθώς λειτουργεί ως προστασία από τα νερά που ρέουν στα μονοπάτια του χωριού, αποτρέποντας τη διείσδυσή τους στο εσωτερικό της κατοικίας.

Εύλινη ορθογωνική πόρτα με πέτρινο περιθύρωμα

Εύλινη πόρτα σανιδωτή διπλής θύρας

Μακρόστενη σανιδωτή πόρτα αποχωρητήριου

Εύλινη χαμηλή πόρτα με κλειδί, διπλής θύρας

ΣΥΧΝΟΤΗΤΑ ΥΛΙΚΟΤΗΤΑΣ

Εύλινες Σανίδες ○ ○ ○ ○ ○

Σιδεριές ○ ○

Πέτρινα περιθυρώματα ○

Συμπερασματικά, τα Κατύδατα αποτελούν ένα μικρό χωριό με λίγους κατοίκους και μέσω της ανάλυση που έγινε στο χωριού μπορούμε να συμπεράνουμε στοιχεία για την ζωή, τις ασχολίες και την καθημερινότητα τους.

Το χωριό, παρά την εξέλιξή του, διατηρεί στοιχεία της ιστορικής του ταυτότητας μέσα από τις παραδοσιακές κατοικίες του. Ο οικισμός χαρακτηρίζεται από μονώροφα και διώροφα κτίρια που συνδυάζουν τόσο παραδοσιακά όσο και αστικά στοιχεία, με την πλειοψηφία τους να διαθέτει πρόσοψη στον δρόμο, συχνά συνοδευόμενη από πόρτικο στην είσοδο.

Στην παρουσίαση έχουμε αναλύσει στοιχεία όπως τον τύπο του χωριού, τις υλικότητες των οικοδομών, τον τρόπο κατασκευής των υποδομών και την οργάνωση τους σε σχέση με τον δρόμο. Ενώ, από αυτό συμπεραίνουμε πως τα σπίτια του χωριού ήταν πιο εξωστρεφή προς το δημόσιο και οι κοινωνικές σχέσεις των κατοίκων υπαρκτές.

Η μορφολογία του εδάφους αποτελεί σημαντικό παράγοντα διαμόρφωσης του χωριού καθώς οι γειτονιές της αναπτύσσεται ανάλογα με αυτή και με τους ανηφορικούς δρόμους και τα πλατώματα που δημιουργούνται σε διάφορα σημεία.

Συνολικά, η μελέτη της δόμησης και των κατασκευών του χωριού αποκαλύπτει τη στενή σχέση των κατοίκων με το φυσικό περιβάλλον. Η αξιοποίηση των τοπικών υλικών και η προσαρμογή στην τοπογραφία του χώρου αναδεικνύουν τη μοναδική ταυτότητα του οικισμού και αποτυπώνουν τη συνύπαρξη της παράδοσης με τη σύγχρονη εξέλιξη.

1. Μαρίνος Κωνσταντίνου «Τα Κατύδατα την περίοδο της Αγγλοκρατίας»
2. POLIGNOSI, Μεγάλη Κυπριακή Εγκυκλοπαίδεια. «&».
www.polignosi.com. Accessed March 12, 2025.
<https://www.polignosi.com/cgi-bin/hweb?-A=5383&-V=limmata>.
3. Κωνσταντίνα Γ. Παύλου , «Κατύδατα- Ένα Χωριό Που Υπήρχε Ως Οικισμός Από Τα Προϊστορικά Χρόνια». Lets travel. Accessed March 12, 2025.
<https://www.cyprusalive.com/el/katydata>.